

SEMANTIČKI REGENS I NJEGOVI ABROGATORI U ARAPSKOJ GRAMATICI ZAVISNOSTI

Amra Mulović

Odsjek za orijentalnu filologiju
Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu
mulovica@gmail.com

Sažetak: Ovaj rad istražuje zavisne veze rečeničnih članova u arapskom jeziku primarno iskazane promjenom flektivnih formi i interpretira ih u kontekstu tradicionalnog, izvorno arapskog koncepta zavisnosti rečeničnih elemenata ili konstituenata, ali i u kontekstu modernih sintaktičkih i semantičkih teorija. Jedan dio rada se osvrće na al-Ġurġānījev sistem klasifikacije regensa kao upravnih elemenata unutar različitih sintaktičkih konstrukcija, koji je na izvanredan način uspio pomiriti sintaktičke i semantičke kriterije klasifikacije. Uglavnom se analiziraju semantički ili apstraktni regensi koje je postulirala i prepoznala klasična arapska nauka o jeziku, tj. semantički regens imenske rečenice, semantički regens indikativa prezenta u okviru glagolske rečenice i često propitivani i od nekih učenjaka odbačeni semantički regens modifikatora u imeničkoj frazi. U radu se pojašnjavaju razlike koje postoje između dviju dominirajućih gramatičkih škola, kufške i basranske, pri analizi rekcije semantičkih regensa i njihovih abrogatora te forme zavisnih članova. Zaključak pokazuje da su u tradicionalnoj arapskoj gramatici anticipirani neki pogledi modernih semantičara.

Ključne riječi: regens, dependens, semantički regens, abrogator semantičkog regensa

Uvod

Gramatika zavisnosti podrazumijeva interakciju semantičke i sintaksičke zavisnosti, a počiva na radovima antičkih i klasičnih logičara i gramatičara. Koncept zavisnosti rečeničnih elemenata ili konstituenata pronađen je u tradicionalnim gramatikama, latinskoj, arapskoj i sanskrtskoj. Arapsku gramatiku karakteriše visoka deskriptivna moć koja se bavi funkcijama i gramatičkim kategorijama. Lingvisti se uglavnom bave modelom gramatike zavisnosti i funkcionalne gramatike, koja je primjenljivija na arapski jezik, te više u skladu sa bogatom arapskom lingvističkom tradicijom u okviru koje su anticipirani neki pogledi na jezičku strukturu. Arapska teorija se u svojoj biti ne razlikuje od modernih zapadnih koncepcija, kakve je imao, recimo, Tesnière, koji se smatra začetnikom savremenog poimanja zavisnosti. I u arapskoj tradicionalnoj gramatici postavljeni su uslovi za dobro oblikovanu strukturu zavisnosti: samo jedan element je nezavisan; svi drugi ovise direktno o nekom elementu; niti jedan element ne zavisi direktno od više od jednog elementa itd. Arapski koncept zavisnosti podrazumijeva postojanje upravnog elementa, regensa (*al-‘āmil*) i zavisnog elementa, dependensa (*al-ma‘mūl*). Regens je riječ koja ima sposobnost rekcije (*al-‘amal*) što je, prema većini gramatičara „jednosmjerni proces u okviru koga jedan konstituent u rečenici djeluje na drugi zahtijevajući da se javi o određenom obliku“ (Peled 2009:5). Zavisni članovi se u arapskom jeziku javljaju u nekom padežnom ili načinskom obliku. Dakle, sve zavisne veze primarno se iskazuju promjenama flektivnih formi. S obzirom na to da je arapski jezik izrazito sintetičan i flektivan jezik, vokalna, spoljna fleksija (*‘i-rāb*) ima ogroman značaj. Pristupi ovoj jezičkoj specifičnosti bili su različiti, ali su okupljeni oko činjenice da je fleksija značajni razlikovni faktor značenja, te da određuje ciljeve govornika lišavajući iskaz svake ambigventnosti. Pitanje regensa jedno je od najznačajnijih pitanja koje je pokrenulo sveobuhvatna i iscrpna istraživanja, zato što je, prema mišljenju većine klasičnih filologa, zadatak gramatike upravo istraživanje spoljne, vokalne fleksije koja nosi sve informacije o međusobnom odnosu riječi u rečenici i utvrđivanje načina njenog normiranja.

Arapska gramatika zavisnosti

Počeci arapske gramatike zavisnosti vezuju se već za Sībawayha (u. 798), mada su neke potpunije, uređenije, koherentnije teorije zavisnosti nastale tek poslije njega u okviru dvije suprotstavljene gramatičke škole - basranskoj i kufskoj. Neke klasične rasprave posvetile su mnogo prostora diskusiji metalingvističkog statusa pojma rekcije. Već u desetom stoljeću, gramatičari poput al-Sarrāġa (*Kitāb al-‘Uṣūl*), al-Zaġġāġija (*Kitāb al-Īdāh*) i Ibn Ġinnīja (*Haṣā‘iṣ*) naglašavaju da se, iako u arapskoj terminologiji pojam *al-‘amal* znači "djelovati", "činiti", to mora uzeti uvjetno, kao konvencija, tehnički termin gramatičara (Bohas et al. 1990:58). Nakon mnoštva različitih studija o regensu i međusobnoj zavisnosti jezičkih jedinica koje nisu naš primarni interes, možemo reći da je nemjerljiv doprinos izučavanju ovih gramatičkih fenomena dao, zapravo, jedan stilističar -

‘Abd al-Qāhir ibn ‘Abd al-Rahmān al-Ġurġānī (u. 1078). Iako se svojim slavnim djelima *‘Asrār al-balāġa* i *Dalā‘l al-‘i‘āgāz* udaljio od tradicionalnih metoda manipulirajući promjenom značenja koja se dešava unutar različitih sintaksičkih konstrukcija, njegova dva djela, *al-‘Awāmil al-mi‘a al-naḥwiyya* („Stotinu regensa u sintaksi“) i *al-Ġumal*, koja nastavljaju tradiciju slavni djela ranije spomenutih, stekla su popularnost, te sa njom i utjecaj, a *al-‘Awāmil al-mi‘a al-naḥwiyya* je postalo jedno od najčešće komentiranih djela arapske gramatičke tradicije. Među brojnim komentatorima našao se i krajem 17. stoljeća Mustafa Ejubović - Šejh Jujo, jedan od bosanskohercegovačkih autora koji su pisali na orijentalnim jezicima.

Klasifikacija regensa u okviru arapske gramatike zavisnosti

U okviru teorijske obrade regensa i rekcije arapski učenjaci su se bavili različitim temama, postavljali konkretna pravila, diskutirali o brojnim fenomenima, ali da bi se uopće moglo pristupiti primarnom cilju ovoga rada, opisu semantičkog regensa, neophodno je dati uvid u klasifikacije regensa koje su ponudili arapski gramatičari polazeći od različitih kriterija koji su se nerijetko preplitali, nakon što su regense definirali kao jedinice koje mogu biti članovi svih klasa riječi, tj. glagoli, imena i partikule. Tako govore o primarnim (*al-‘awāmil al-‘ašliyya*) i sekundarnim regensima (*al-‘awāmil al-far‘iyya*), jakim (*al-‘awāmil al-qawiyya*) i slabim (*al-‘awāmil al-ḍa‘īfa*), eksplicitno (*al-‘awāmil al-malfūza*) i implicitno izraženim regensima (*al-‘awāmil al-muqaddara*). U primarne regense ubrajaju glagole kao regense *par excellance*, dok su sekundarni regensi imena i partikule. Slabi regensi su imenske riječi i partikule, a jaki su prelazni glagoli, ali i neke vrste partikule. Svi ovi regensi dalje se klasificiraju i prema načinu djelovanja i vrsti utjecaja na one koji zahtijevaju akuzativ, nominativ, genitiv, konjunktiv, apokopatus i sl., te prema broju i prema vrsti dependensa.

Pitanje svake klasifikacije kompleksno je i teško je pronaći neku adekvatnu, jasnu, dosljednu i u svakom slučaju održivu klasifikaciju koja bi uzela u obzir različita obilježja regensa. Stoga je i bitno naglasiti kriterije određene podjele. Čini nam se da je al-Ġurġānī na ingeniozan način uspio izdiferencirati morfološke, tj. formalno-gramatičke i funkcionalne kriterije u preglednoj i razumljivoj klasifikaciji regensa. Al-Ġurġānī polazi od strukturnih kao najznačajnijih kriterija i regense dijeli prema planu izraza i sadržaja na leksičke ili formalne (*al-‘awāmil al-lafziyya*) i semantičke, ili kako ih Bohas naziva "apstraktne" regense (*al-‘awāmil al-ma‘nawiyya*) (1990:60). Formalni regensi su one upravne riječi koje se javljaju u rečeničkoj strukturi a koje imaju morfološki oblik, formu, koje se daju izgovoriti. Međutim, formalni regensi ne moraju biti eksplicitno izraženi u rečenici, odnosno njenoj površinskoj reprezentaciji. Oni mogu biti elidirani (*al-mahḍūf*), čime se njihova rekcija ne dokida (vidi: Zwartjes 2007:235). Daju se rekonstruirati jer im je značenje implicirano kontekstom. Formalni regensi se dalje dijele na formalne regense uzakonjene upotrebom (*al-‘awāmil al-lafziyya al-samā‘iyya*) i formalne regense uzakonjene analogijom (*al-‘awāmil al-lafziyya al-qiyāsiyya*). U prvu grupu spadaju regensi koji su rasprostranjeni u jezičkoj upotrebi i govornoj praksi Arapa, članovi zatvorenih klasa riječi i ne mogu poslužiti kao osnova za tvorbu novih regensa istog utjecaja. S druge strane, regensi uzakonjeni analogijom, predstavljeni su otvorenim klasama riječi na osnovu kojih se putem produktivnih pravila mogu izvoditi novi članovi.

Semantički regens subjekta i predikata imenske rečenice

Semantički regens na planu izraza fonetski je prazan element, ali na planu sadržaja značenjem obilježen element kome je u klasičnoj arapskoj gramatici dodijeljena uloga upravnog elementa rečenice. Arapski gramatičari su postulirali i izdiferencirali dva, odnosno tri semantička regensa. Prvi je semantički regens subjekta i predikata imenske rečenice. Logika sistema da nema fleksijskog obilježja bez regensa (vidi: Bohas et al. 1990:59) potakla je gramatičare da identificiraju upravni element koji zahtijeva nominativne markere subjekta i predikata imenske rečenice. Da bismo obrazložili motive diferenciranja ovoga regensa, a radi jasnoće i razumljivosti, pokušat ćemo u najkraćem iznijeti kako arapski gramatičari poimaju imensku, odnosno glagolsku rečenicu, budući da se njihove definicije suštinski razlikuju od onih koje nudi zapadna savremena lingvistika. Naime, oba tipa rečenice u arapskom jeziku podrazumijevaju postojanje subjekta (*al-musnad ‘ilayhi* = dosl. ono na što se nešto oslanja) i predikata (*al-musnad* = ono što se oslanja), što su nadređeni termini za sve tipove subjekata i predikata koji se mogu javiti u rečenicama. Između njih postoji specifičan odnos predikacije (*al-‘isnād* = oslanjanje). U okviru imenske rečenice koju obilježava odsustvo kopule tako da se predikativni odnos najčešće ostvaruje kontrastom koji postoji između određenog subjekta i neodređenog predikata. Sintaksička funkcija subjekta označena je terminom *al-mubtada‘*, koji zapadni arabisti katkada prevode kao *tema*, a funkcija predikata terminom *al-ḥabar*, za koji smo u literaturi našli i prijevodni ekvivalent *komentar* (Owens 1984:28). Iako, ovi termini imaju naučno opravdanje, posebno za markirani red riječi u rečenici, procese dislociranja nekih rečeničnih jedinica, fokusiranja itd., mi ćemo se dosljedno držati ustaljenih termina. U okviru glagolske rečenice subjekat koji odgovara semantičkoj kategoriji agensa, vršioca glagolske radnje, u arapskoj gramatici je označen terminom *al-fā‘il*, a predikat se identificira finitnim oblikom glagola (*al-fi‘l*). Od krucijalne važnosti za

razumijevanje teorije regensa je činjenica da arapska gramatička tradicija svaku rečenicu koja započinje imenom smatra imenskom, a onu koja započinje potpunim glagolom glagolskom (o distinkcijama između imenske i glagolske rečenice prema mišljenju arapskih gramatičara detaljno vidjeti u: Levin 1985:118-27).

Dakle, jednostavnu imensku rečenicu karakterizira jukstapozicija subjekta kojeg može činiti imenica u nominativu (osim ako rečenica ne započinje "uvodnim rečeničnim partikulama" kako jedan tip subordinatora i rečeničnih priloga naziva arapska tradicija), zamjenica (rastavljena i spojena lična, pokazna, odnosna zamjenica, upitna), pridjev, infinitiv i participi kada se koriste kao supstantivi, prijedložna fraza, subjekatska rečenica itd. i predikata koji može biti nedeterminirana imenica u nominativu, zamjenica (samostalna lična zamjenica, pokazna, upitna), pridjev, participi, brojevi, prijedložna fraza, prilog, imenska ili glagolska rečenica itd. Naravno, dio subjekta ili predikata bit će i svi njihovi determinatori, modifikatori i specifikatori, tj. svi njihovi zavisni članovi, apozitivi (*al-tābi'*, pl. *al-tawābi'*).

U imenskoj rečenici upravni element prema mišljenju basranske škole je inicijalni nulli glagol (*al-'ibtidā'* = *početak*) koji predikatom upravlja preko subjekta. (uporedi s: Bohas et al. 1990:64; Amaireh 1984:35; Levin 1985:123)

'*ibtidā'* Zejd-NOM lijep:MASC-NOM:INDEF ART

Zejd je lijep.

Treba naznačiti da samo basranska škola zagovara postuliranje semantičkog regensa subjekta i predikata imenske rečenice. S druge strane, kufska škola postavlja teoriju recipročnog ili uzajamnog regiranja nominativa imena (*al-tarāfu'*) koja pretpostavlja, ili bolje reći, dozvoljava subjektu imenske rečenice da regira njen imenski predikat, i obratno. Ova teorija kasnije je odbačena budući da nije konzistentna sa osnovnim eksplicitnim elaboracijama koje je porodila teorija regensa i model rekcije u okviru arapske gramatike zavisnosti. Međutim, ovakav opis donekle podsjeća na opis uzajamne zavisnosti koji nudi savremena gramatika zavisnosti između glagola i subjekta koji mogu funkcionirati samo u prisustvu jedan drugog. Riječ je o morfološkoj zavisnosti glagola (VP) od gramatičkog subjekta (NP) koji određuje njegovu formu i sintaktičkoj zavisnosti subjekta od glagola (vidi: Melčuk 1988:26).

U abrogirajuće elemente regensa imenske rečenice (*al-nawāsiḥ al-'ibtidā'*), koje možemo definirati kao subklasu upravnih elemenata spadaju spomenute uvodne rečenične partikule i glagol *kāna* i njemu slični, tj. svi oni semantički nepunoznačni ili nepotpuni glagoli (*al-'af'āl al-nāqiṣa*) ili, ako uzmemo u obzir sintaktički aspekt, nesamostalni glagoli, partikule *mā* i *lā* koje sličje glagolu *laysa*, a prema nekim gramatičarima i glagoli mišljenja (*'af'āl al-qulūb*) te glagoli transformacije (*'af'āl al-taḥwīl*).

zaista:PRT Zejd-ACC lijep:MASC-NOM:INDEF ART

Zaista je Zejd lijep.

biti:PERF:3SG:MASC Zejd-NOM lijep:MASC-ACC:INDEF ART

Zejd je bio lijep.

Shodno ranije rečenom da samo basranska škola stoji na stajalištu da su i subjekat i predikat dependensi ovih partikula i nepotpunih glagola, treba naglasiti da kufska škola tvrdi da je njihova rekcija ograničena samo na subjekat, odnosno predikat.

Šest partikula (*'inna*, *'anna*, *ka 'anna*, *lakinna*, *la'alla* i *layta*) dokidaju rekciju apstraktnog regensa i zauzimaju njegovu zamišljenu poziciju na početku rečenice zahtijevajući akuzativ subjekta, koji se tada naziva *'ism* i nominativ predikata. Iako svaka od ovih šest partikula uvodi imensku rečenicu i ima istu rekciju, njihova

značenja se razlikuju. Partikule *inna* i *'anna* nose zajedničku nijansu u značenju, a to je potvrđivanje predikacije (*ta'kid al-'isnād*), tačnije suda koji podrazumijeva semantički aspekt predikativnog odnosa, te se opisuju i kao semantički koroborativi. Kao što se iz primjera da vidjeti, *inna* se na bosanski neobavezno prevodi rečeničnim prilogom za izricanje dojma govornika i uvodi nezavisnu rečenicu, mada isključivo nakon glagola *qāla* (reći) može biti i subordinator objekatske rečenice, dok je *'anna* isključivo veznik, tj. subordinator različitih tipova zavisnih rečenica. Partikula *ka'anna* uvodi nezavisnu rečenicu kojom se želi izraziti irealno poređenje, a koja korespondira sa bosanskim reduciranim poredbenim rečenicama sa glagolom *jesam* ili *biti* (uporedi s: Mrazović, Vukadnović 1990:543). Partikula *lakinna* ("ali", "nego") služi za naknadno ograničavanje (*al-'istidrāk*), kako al-'Anṭākī opisuje značenje ove partikule, tj. izdvajanje onoga u što bi sagovornik mogao povjerovati da je uključeno u kontekst ili da "onome što je poslije nje pripoji sud suprotan sudu prije nje" (1975:23). Svakako, to znači da služi kao koordinator nezavisne imenske adverbativne rečenice. Naglašavamo "imenske rečenice" zato što za uvođenje adverbativne glagolske rečenice u arapskom jeziku služi njena reducirana varijanta *lakin* koja, dakako, nema istu rekciju, tačnije nema rekcije uopće. Partikule *la'alla* (možda, vjerovatno) i *layta* (kamo sreće) rečenični su prilozima za izražavanje želje i ocjene govornika o onome o čemu se govori.

U ovom kratkom pregledu uvodnih rečeničkih partikula nismo iscrpili sve njihove sintaktičke funkcije a njihov semantički opseg znatno je širi. Međutim, nužno je istaći da arapska lingvistička tradicija ove partikule imenuje kao „partikule slične glagolima“ i motivi ovakvoga imenovanja su formalne, strukturne, ali i semantičke naravi. Njihova rekcija se često uspoređuje sa rekcijom prelaznih glagola. Naime, prelazni glagoli kao i ove partikule zahtijevaju dvije dopune (*al-muta'alliq*), dva aktanta, kako ih naziva Tesnière (1959:105). Mogli bismo reći da su dvovalentne kao dvovalentni prelazni glagoli. Valentnost je, prema Engelovoj jednostavnoj definiciji, "rekcija ograničena na supklase leksema" (Mrazović 1979:20). Valentnost kao sposobnost, prema gramatici zavisnosti, imaju autosemantičke klase elemenata jednog jezika kao što su glagoli, imenice, pridjevi i prijedlozi. Ovakvo definiranje ne vrijedi za arapski jezik, iako se proizvoljnost određivanja upravne riječi u rečenici tek se odnedavno propituje i u okvirima zapadne gramatike zavisnosti. Arapska gramatička tradicija priskrbljuje sposobnost rekcije partikulama različitih značenja (leksičkih i gramatičkih) i raznovrsnih funkcija, te mogućnost da budu nukleusom, odnosno centralnim regensom u rečenici, s obzirom na to da imenska rečenica predikatski odnos ostvaruje i bez glagola. Tako, dvovalentni prelazni glagol zahtijeva subjekatsku dopunu u nominativu i objekatsku dopunu u akuzativu, a ove partikule zahtijevaju subjekatsku dopunu u akuzativu i predikatsku dopunu u nominativu.

Kada su u pitanju glagolski abrogatori semantičkog regensa imenske rečenice, nailazimo na kontraverzna mišljenja i rasprave. U skladu sa kasnom arapskom lingvističkom tradicijom, ovi glagoli samo mijenjaju značenski odnos koji postoji između subjekta i predikata, odnosno smisao rečenice, ali ne mijenjaju tip rečenice (vidi: al-Rāḡihī 1999:111). To je zato što su ovi glagoli samo morfološki glagoli, dok u semantičkom smislu oni samo, kako kaže Beeston, "dodaju osnovnoj imenskoj rečenici predodžbu o vremenu i modalnosti koju imenske rečenice kao takve ne prenose" (1979:63) i ne označavaju radnju. Dakle, ovi glagoli samo modificiraju već realizirani predikativni odnos na različite načine i nepotpuni su samo u okviru imenske rečenice. Ukoliko se jave sa agensom u okviru strukture glagolske rečenice, onda je riječ o njihovim punoznačnim homografima.

Nemarkirani, neutralni red riječi (*al-tartīb al-'ašlī*) u rečeničkoj strukturi sa nepotpunim glagolom pretpostavlja glagol kao upravni element na prvoj poziciji, potom subjekatsku dopunu na drugom mjestu (korespondira agensu punoznačnog glagola) i predikatsku dopunu na trećoj poziciji (korespondira objektu punoznačnog glagola). Može doći do permutacije u rasporedu ovih elemenata iz različitih komunikacijskih razloga. U arapskom jeziku dozvoljena je antepozicija (*al-taqdīm*) predikatske dopune u odnosu na subjekatsku dopunu, međutim, u slučajevima kada flektivna obilježja nisu eksplicitno izražena, već postoje samo u dubinskoj reprezentaciji, implicirani, antepozicija nije dozvoljena.

U nepotpune glagole, koji se još nazivaju i pomoćnim (*al-'af'āl al-musā'ida*), abrogatore regensa imenske rečenice, ubrajaju se i inhoativni glagoli (*'af'āl al-šurū'*), glagoli nade (*'af'āl al-raḡā'*) i glagoli iminencije (*'af'āl al-muqā'araba*). Budući da su uvjeti njihove upotrebe i njihova značenja iscrpno obrađena u različitim gramatikama, mi ćemo se zadržati samo na takozvanim glagolima mišljenja koji se često priključuju abrogatorima apstraktnog regensa. Naime, arapski gramatičari su uspješno dokazali da se komplementi, odnosno objekti, ovih glagola bez izuzetka nalaze u predikativnom semantičkom odnosu, te da ovi glagoli opisuju više misaonu radnju nego stvarni događaj (vidi: Peled 2009:191).

Zanantu Zayd-an ġamīl-an.

misлити:PERF:1SG Zejd-ACC lijep:MASC-NOM:INDEF ART

Mislio sam da je Zejd lijep.

Međuti, ovi glagoli su bez sumnje dvostruko prijelazni glagoli, a rečenica u kojoj se javljaju glagolska rečenica. U tom smislu njih se ne bi trebalo tretirati kao abrogatore semantičkog regensa imenske rečenice.

Semantički regens indikativa glagola

Drugi semantički regens koji je postulirala arapska lingvistička tradicija je regens glagola u imperfektu kojim započinje glagolska rečenica. *Damma* kao marker indikativa prezenta glagola mora biti objašnjena u kontekstu postojanja apstraktnog regensa, a u skladu sa arapskim modelom zavisnosti jezičkih jedinica i pravila da nema fleksije bez regensa. Budući da su regensi glagola u imperfektu uglavnom partikule koje zahtijevaju jusiv ili konjunktiv glagola, basranska gramatička škola regensom indikativa smatra upravo odsustvo jusivnih i konjunktivnih partikula (*al-taġarrud min al-nawāšib wa al-ġawāzim*) (vidi: Ya‘qūb 1988:441).

∅ yaqūm-u Zayd-un.

al-taġarrud min al-nawāšib wa al-ġawāzim ustati:PRES:3SG-IND Zejd-NOM

Zejd ustaje.

Konsekventno abrogatorima semantičkog regensa imenske rečenice, abrogatorima ovog tipa regensa možemo smatrati sve one riječi koje zauzimaju poziciju apstraktnog regensa indikativa, tj. sve konjunktivne partikule (*'an, lan, kay, likay, 'idān*) i jusivne partikule (*'in, lam, lammā* za negaciju, imperativna *li*, prohibitivna *lā*).

Semantički regens atributa u imeničkoj frazi?

Neki protagonisti kufske škole uvode treći semantički regens, regens atributa u okviru imeničke atributivne fraze. U zapadnoj teoriji zavisnosti atribut se smatra dependensom imenice, što je stajalište kojemu se približava kufska škola, iako odriče eksplicitnost i formalnost takvog regensa i smatra ga značenjem koji vezuje imenicu i atribut. Međutim, većina gramatičara stoji na stajalištu da su apozitivi (*al-tawābi'*) koji uključuju atribute (*al-na't*), permutativ (*al-badal*), apoziciju (*'atf al-bayān*) i sl. regirani regensom riječi koju modificiraju, što se može usporediti sa Tesnièreovom analizom koordinirane fraze gdje je regens koordiniranih jedinica zajednički (1959:325-6).

Marartu bi raġul-in karīm-in.

proći:PERF:1SG pored čovjek:SG-GEN:INDEF ART plemenit:SG-GEN:INDEF ART

Prošao sam pored plemenitog čovjeka.

Budući da je u arapskoj tradicionalnoj gramatici izostao sveobuhvatan opis izuzetno komplicirane sintaktičke kategorije atributa i zbog brojnih formi u kojima se atribut može javiti, mi nećemo propitivati problem regensa atributa, osim što možemo, sa izvjesnom sigurnošću, odbaciti stajalište kufske škole i naglasiti da je regens atributa u svakom slučaju formalni, odnosno leksički regens.

Zaključak

Ovaj rad je predstavio i opisao semantičke, odnosno, apstraktne regense koje je postulirala arapska gramatika zavisnosti i njihove abrogatore. Predočili smo različite poglede i kontraverzna mišljenja dvaju dominirajućih gramatičkih škola, kufske i basranske. Basranska škola je ponudila koherentnu, sveobuhvatnu i

jasnu teoriju koja u svojim postavkama gotovo da ne odstupa od postulata savremene gramatike zavisnosti. Arapski genij uspio je posmatrati jezični materijal ne samo kroz sintaktičku zavisnost već i kroz znatno kompleksniju semantičku zavisnost ponudivši inspirirajuću interpretaciju zavisnosti rečeničnih konstituenat

References

- al-'Anṭākī, Muḥammad (1975) *al-Muḥīṭ fī 'aṣwāt al-'arabiyya wa naḥwihā wa ṣarfihā*. vol. I-III. al-Tab. II. Bayrūt: Maktaba al-dār al-šarq.
- Amareh, Khalil. (1984) "Aspects of Classification and Functional Syntax in Classical Arabic Grammar". *International Journal of Islamic and Arabic Studies*, 1: 33-54.
- Baalbabaki, Rouhi. (1983) "The Relations between naḥw and balāḡa, a comparative study of the methods of Sībawayhi and Ġurḡānī". *Zeitschrift für arabische Linguistik*, 11: 7-24.
- Bloch, Ariel A. (1986) *Studies in Arabic Syntax and Semantics*. Wiesbaden: Otto
- Bohas, G., Guillaume, J.-P., Kouloughli, D.E. (1990) *The Arabic Linguistic Tradition*. London and New York: Routledge. Harrassowitz.
- Holes, Clive. (1995) *Modern Arabic. Structures, Functions and Varieties*. London and New York: Longman.
- Levin, Aryeh. (1985) "The Distinction between Nominal and Verbal Sentences According to the Arab Grammarians". *Zeitschrift für arabische Linguistik*, 15: 118-127.
- Melčuk, Igor A. (1988) *Dependency Syntax: Theory and Practice*. State University of New York Press.
- Mrazović, P., Vukadinović, Z. (1990) *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*. Novi Sad: Dobra vest.
- Mrazović, Pavica. (1979) "Razvoj teorije gramatike zavisnosti". U: *Gramatička teorija. Kontrastivne studije i nastava stranih jezika*. sv.1:7-67. Novi Sad: Radovi instituta za strane jezike i književnost.
- Mrazović, Pavica. (1984-5) "Mjesto upravnog glagola u rečenici i iskazu srpskohrvatskog jezika". *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, XXVII-XXVIII:521-6.
- Owens, Jonathan. (1984) "Structure, Class and Dependency. Modern linguistic theory and Arabic grammatical tradition." *Lingua*, 64:25-62.
- Peled, Yishai. (2009) *Sentence Types and Word-Order Patterns in Written Arabic. Medieval and Modern Perspectives*. Leiden: Brill.
- al-Rāḡihī, 'Abda. (1999) *al-Taṭbīq al-naḥwī*. s.l.: Dār al-ma'rifa al-ḡāmi'iyya.
- Qabāwa, Fahr al-Dīn. (2003) *Muškila al-'āmil al-naḥwī wa naẓariyya al-'iqtidā'*. Dimašq: Dār al-fikr.
- Tesnière, Lucien. (1959) *Éléments de syntaxe structurale*. Paris: Librairie C. Klincksieck.
- Wright, W. (1974) *A Grammar of the Arabic Language*. 3rd. ed. vol. I-II. Beirut: Librairie du Liban.
- Ya'qūb, 'Amīl al-Badī'. (1988) *Mawsū' al-naḥw wa al-šarf wa al-'i'rāb*. Bayrūt: Dār al-'ilm li al-malāyīn.
- Zwartjes, Oto. (2007) "Inflection and Government in Arabic According to Spanish Missionary Grammarians from Damascus (XVIIIth Century): Grammars at the Crossroads of Two Systems". U: *Approaches to Arabic Linguistics. Presented to Kees Versteegh on the Occasion of his Sixtieth Birthday*. ed. Ditters, Everhard and Harald Motzki. Leiden: Brill. 209-247.